

ความรับผิดตามพระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พ.ศ. 2562 (PDPA)

ในคดีหมิ่นประมาท¹

นุตประวีณ์ สุวรรณรัตน์²

จากการศึกษาปัญหาความรับผิดตามพระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พ.ศ. 2562 (PDPA) ในคดีหมิ่นประมาท พบว่าปัญหาที่เกิดขึ้นในประเทศไทยได้ตระหนักถึงความจำเป็นในการคุ้มครองสิทธิในข้อมูลส่วนบุคคล จึงได้ตรา พระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พ.ศ. 2562 (Personal Data Protection Act: PDPA) ซึ่งมีผลบังคับใช้เต็มรูปแบบในปี พ.ศ. 2565 โดยมีเจตนารมณ์เพื่อคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของเจ้าของข้อมูลส่วนบุคคล ให้มีอำนาจควบคุมการใช้ข้อมูลของตน และกำหนดหน้าที่ของผู้ควบคุมและผู้ประมวลผลข้อมูลส่วนบุคคลให้ดำเนินการภายใต้หลักเกณฑ์ที่ชัดเจน เช่น การเก็บรวบรวมข้อมูล โดยชอบด้วยกฎหมาย การใช้เพื่อวัตถุประสงค์ที่ชัดเจน และการรักษาความมั่นคงปลอดภัยของข้อมูล³

ดังนั้นความเสียหายในคดีลักษณะนี้จึงเป็นประเด็นเชิงกฎหมายที่ซับซ้อนเนื่องจากต้องพิจารณาทั้ง “ความเสียหายต่อชื่อเสียง” ที่เกิดจากข้อความหมิ่นประมาท และ “ความเสียหายต่อสิทธิในข้อมูลส่วนบุคคล” อันเป็นสิทธิใหม่ที่ได้รับการคุ้มครองภายใต้กฎหมาย PDPA⁴ [ศศินันท์ สันติวิเศษ, การละเมิดสิทธิส่วนบุคคลและความรับผิดตามกฎหมายไทย (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์นิติธรรม, 2565). ในเรื่องการประเมินมูลค่าความเสียหายจึงต้องอาศัยแนวทางทั้งทางกฎหมายอาญา กฎหมายแพ่ง และกฎหมายคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลควบคู่กัน ซึ่งเป็นประเด็นที่ยังไม่มีแนวคำพิพากษาศาลฎีกาวางหลักไว้อย่างชัดเจนในประเทศไทยจากการศึกษาค้นคว้าความรับผิดตามพระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล ในคดีหมิ่นประมาท จึงมีความสำคัญต่อพัฒนาการทางกฎหมายไทย เพราะเป็นการเชื่อมโยงระหว่างสิทธิในชื่อเสียงกับสิทธิในข้อมูลส่วนบุคคล ซึ่งต่างก็เป็นสิทธิขั้นพื้นฐานของมนุษย์ที่ได้รับการยอมรับในระดับสากล โดยเฉพาะหลักการของ General Data Protection Regulation (GDPR) ของสหภาพยุโรป ที่เป็นต้นแบบของ PDPA พ

¹ บทความนี้เรียบเรียงจากการค้นคว้าอิสระ เรื่องความรับผิดตามพระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พ.ศ. 2562 (PDPA) ในคดีหมิ่นประมาท โดยมีอาจารย์ที่ปรึกษา คือรองศาสตราจารย์จุฑามาศ นิสารัตน์ และคณะกรรมการสอบคือรองศาสตราจารย์อรรณพ พจนานูรัตน์และรองศาสตราจารย์ ดร.ณัฐ สันตาสว่าง

² นักศึกษาปริญญาโท หลักสูตรนิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี คณะนิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง

³ หนังสือราชการ. (พ.ศ. 2562). พระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พ.ศ. 2562 (ประกาศในราชกิจจานุเบกษา).

⁴ ศศินันท์ สันติวิเศษ, การละเมิดสิทธิส่วนบุคคลและความรับผิดตามกฎหมายไทย (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์นิติธรรม, 2565).

(European Union, General Data Protection Regulation (GDPR), Official Journal of the European Union, L119, 1–88 (2016).

ให้การบังคับใช้กฎหมายในกรณีที่มีประมาทมีความเที่ยงธรรม โปร่งใส และสอดคล้องกับมาตรฐานสากลมากยิ่งขึ้น จึงส่งผลให้มีปัญหาหลายประการนั้น ผู้ค้นคว้ามีความสนใจ 3 ประการดังต่อไปนี้

1. ปัญหาทางกฎหมายในการตีความ “ข้อมูลส่วนบุคคลอ่อนไหว” ตามพระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พ.ศ. 2562 กรณีการกลั่นแกล้งทางโลกสังคมออนไลน์ในลักษณะหมิ่นประมาท

ตามพระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พ.ศ. 2562 (PDPA) เพื่อคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลของเจ้าของข้อมูลจากการเก็บรวบรวม ใช้ หรือเปิดเผยโดยมิชอบ โดยกฎหมายได้กำหนดมาตรการคุ้มครองที่เข้มงวดเป็นพิเศษสำหรับ “ข้อมูลส่วนบุคคลอ่อนไหว” (Sensitive Personal Data) ตามมาตรา 26 เนื่องจากเป็นข้อมูลที่หากมีการรั่วไหลหรือนำไปใช้โดยไม่เหมาะสม จะส่งผลกระทบต่อเจ้าของข้อมูลอย่างรุนแรงและอาจนำไปสู่การเลือกปฏิบัติที่ไม่เป็นธรรม ปัญหาสำคัญที่พบในปัจจุบันคือ ในกรณีที่มีการบูลลี่หรือหมิ่นประมาทบุคคลในโลกออนไลน์โดยการนำเอาข้อมูลอ่อนไหว เช่น สภาพร่างกาย พฤติกรรมทางเพศ ความเชื่อทางศาสนา หรือประวัติสุขภาพ มาโพสต์เพื่อทำให้ผู้อื่นอับอาย ปรากฏว่าเกิดความสับสนในการบังคับใช้กฎหมายระหว่างความผิดฐานหมิ่นประมาทตามประมวลกฎหมายอาญา กับความผิดตามพระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล⁵ เนื่องจากนิยามของ “ข้อมูลอ่อนไหว” ในทางปฏิบัติยังขาดความชัดเจนเมื่อต้องปรับใช้กับบริบทของการคำทอหรือการแสดงความคิดเห็นในลักษณะของการประจาน

นอกจากนี้ยังมีข้อยกเว้นตามมาตรา 26 (5) (ก) ที่ระบุว่าไม่ต้องขอความยินยอมหากเป็นข้อมูลที่ “เจ้าของข้อมูลส่วนบุคคลทำให้ปรากฏต่อสาธารณะด้วยตนเองโดยชัดแจ้ง” กลายเป็นช่องว่างทางกฎหมายที่ผู้กระทำความผิดมักยกขึ้นอ้าง เพื่อหลีกเลี่ยงความรับผิดทางอาญาและทางปกครองตามพระราชบัญญัตินี้ ทั้งที่เจตนาของการนำข้อมูลดังกล่าวไปเผยแพร่ต่อนั้นเป็นไปเพื่อการกลั่นแกล้งและทำลายศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ มิใช่เพื่อการสื่อสาร โดยสุจริต

ด้วยเหตุนี้ ผู้ค้นคว้าจึงสังเกตเห็นถึงความจำเป็นในการศึกษาปัญหาการตีความคำว่าข้อมูลส่วนบุคคลอ่อนไหว เพื่อหาขอบเขตที่เหมาะสมในการบังคับใช้กฎหมาย และเพื่อยกระดับมาตรการทางกฎหมายในการคุ้มครองบุคคลจากการกลั่นแกล้งออนไลน์ในลักษณะหมิ่นประมาทให้มีประสิทธิภาพสูงสุด⁵

2. ปัญหาขอบเขตของการเปิดเผยข้อมูลส่วนบุคคลในกรณีหมิ่นประมาทบุคคลธรรมดา และข้อมูล

⁵ ฉันทนันท์ สूरบัณฑิต, “มาตรการทางกฎหมายในการป้องกันการประจานในโลกออนไลน์ (Online Shaming),” (วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2565), หน้า 15-18.

ของผู้เสียชีวิต

ขอบเขตการเปิดเผยข้อมูลส่วนบุคคลในความรับผิดชอบการหมิ่นประมาทบุคคลธรรมดาและข้อมูลของผู้เสียชีวิตอยู่ที่ ความแตกต่างของการคุ้มครองสิทธิภายใต้ PDPA และ กฎหมายหมิ่นประมาทตามประมวลกฎหมายอาญา ซึ่งมีขอบเขตบังคับใช้ไม่เหมือนกัน⁶ สำหรับ บุคคลธรรมดา การเปิดเผยข้อมูลส่วนบุคคล เช่น ชื่อ ภาพ หรือข้อมูลที่สามารถระบุตัวตนได้ โดยไม่ได้รับความยินยอมและมีลักษณะเป็นการใส่ความ ย่อมเป็นการละเมิดทั้ง สิทธิในข้อมูลส่วนบุคคลตาม PDPA และ สิทธิในชื่อเสียงตามกฎหมายอาญา มาตรา 326⁷ ซึ่งอาจต้องรับผิดชอบทั้งแพ่งและอาญาพร้อมกัน ส่วน ผู้เสียชีวิต แม้ตาม มาตรา 4 แห่ง PDPA⁸ จะบัญญัติว่าพระราชบัญญัตินี้ไม่ใช้บังคับกับข้อมูลของผู้ถึงแก่กรรม แต่การเผยแพร่ข้อมูลหรือข้อความที่ทำให้ผู้ตายเสื่อมเสียชื่อเสียง ยังเป็นความผิดฐานหมิ่นประมาทผู้ตายได้ (มาตรา 327 ประมวลกฎหมายอาญา) และหากกระทบต่อชื่อเสียงหรือความรู้สึกของครอบครัวผู้ตาย อาจก่อให้เกิด ความรับผิดชอบทางแพ่งฐานละเมิดได้เช่นกัน โดยมีปัญหาว่าความสำคัญที่ต้องค้นคว้าอยู่ที่ “เส้นแบ่งระหว่างสิทธิในข้อมูลส่วนบุคคลกับสิทธิในชื่อเสียง” ซึ่งในกรณีผู้ยังมีชีวิต PDPA คุ้มครองโดยตรง แต่ในกรณีผู้เสียชีวิต การคุ้มครองต้องอาศัยหลักกฎหมายหมิ่นประมาทและละเมิดแทน ทำให้เกิดช่องว่างทางกฎหมายในการคุ้มครอง ข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ตายอย่างสมบูรณ์¹⁰

3. ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับมาตรการรักษาความปลอดภัยข้อมูลส่วนบุคคล เพื่อป้องกันการกลั่นแกล้งทางไซเบอร์ในลักษณะหมิ่นประมาท

ในการเกิดคดีหมิ่นประมาทจำเป็นต้องศึกษามาตรการทางกฎหมายและแนวปฏิบัติในการเปิดเผยข้อมูลส่วนบุคคลอย่างถูกต้องตาม PDPA เพื่อหลีกเลี่ยงการกระทำที่อาจตีความเป็นการหมิ่นประมาท เช่น การใช้ข้อมูลเพื่อแสดงความคิดเห็นสาธารณะ การรายงานข่าว หรือการโพสต์บนสื่อออนไลน์ ในเรื่องการบังคับใช้พระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พ.ศ. 2562 เพื่อวางรากฐานการคุ้มครองสิทธิในความเป็นส่วนตัว (Right to Privacy) แต่ประเด็นปัญหาสำคัญทางนิติศาสตร์ที่ยังขาดความชัดเจนคือ “มาตรการรักษา

⁶ ปิยะบุตร บุญอร่ามเรือง, คำอธิบายกฎหมายคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล, (กรุงเทพฯ: วิญญูชน, 2563), หน้า 45-50.

⁷ เกียรติขจร วัจนะสวัสดิ์, คำอธิบายกฎหมายอาญา ภาคความผิด, พิมพ์ครั้งที่ 10 (กรุงเทพฯ: พลสยาม พรินต์ติ้ง, 2563), หน้า 612.

⁸ พระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พ.ศ. 2562, มาตรา 4.

⁹ พระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พ.ศ. 2562, มาตรา 6.

¹⁰ กมลพรรณ ลีลาพงศ์พันธุ์, “การคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ถึงแก่กรรม,” วารสารกฎหมาย คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี 14, ฉบับที่ 1 (มกราคม-มิถุนายน 2564): 55-58.

ความมั่นคงปลอดภัย” ตามมาตรา 37 (1) ¹¹ซึ่งกำหนดหน้าที่ให้ผู้ควบคุมข้อมูลต้องจัดให้มีมาตรการทางเทคนิคและทางบริหารจัดการที่เหมาะสมเพื่อป้องกันการเข้าถึงหรือเปิดเผยข้อมูลโดยมิชอบ ปรากฏว่าในทางปฏิบัติ มาตรการดังกล่าวมักถูกตีความจำกัดเพียงการป้องกันภัยคุกคามทางเทคนิคจากภายนอก (External Threats) แต่กลับขาดประสิทธิภาพในการควบคุม “ภัยคุกคามจากภายใน” (Insider Threats) ซึ่งเป็นต้นเหตุสำคัญที่พนักงานหรือผู้มีสิทธิเข้าถึงข้อมูลอาศัยช่องว่างของระบบ นำข้อมูลส่วนบุคคลออกมาประจานหรือหมิ่นประมาทบุคคลอื่น ¹²

ปัญหาทางกฎหมายที่พบมากที่สุดคือ มาตรฐานการตรวจสอบย้อนกลับ (Traceability) และการจัดเก็บร่องรอยพยานหลักฐานดิจิทัล (Audit Trail/Logging) ของผู้ควบคุมข้อมูล หากระบบรักษาความปลอดภัยบกพร่องจนไม่สามารถระบุตัวบุคคลผู้เข้าถึงข้อมูลในขณะเกิดเหตุได้ จะส่งผลกระทบต่อภาระการพิสูจน์ (Burden of Proof) ในคดีหมิ่นประมาทออนไลน์ทันที ทำให้ผู้เสียหายไม่สามารถดำเนินคดีกับผู้กระทำความผิดที่แท้จริงได้ สถานการณ์นี้สะท้อนให้เห็นว่ามาตรการรักษาความปลอดภัยในปัจจุบันยังไม่สามารถคุ้มครองสิทธิในชื่อเสียงได้อย่างเป็นรูปธรรมภายใต้ของสังคมดิจิทัลออนไลน์ ¹³

ดังนั้นเพื่อให้กฎหมายความรับผิดตามพระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พ.ศ. 2562 (PDPA) ในคดีหมิ่นประมาทได้มีกระบวนการหรือการหลักเกณฑ์การตีความและการบังคับใช้กฎหมายให้มีความสอดคล้องกับหลักนิติธรรม ความเป็นธรรม และสังคมดิจิทัล โดยผู้ค้นคว้าเห็นควรมีข้อเสนอแนะปัญหาดังต่อไปนี้

1. ปัญหาทางกฎหมายในการตีความ “ข้อมูลส่วนบุคคลอ่อนไหว” ตามพระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พ.ศ. 2562 กรณีการกลั่นแกล้งทางโลกสังคมออนไลน์ในลักษณะหมิ่นประมาท

เดิม มาตรา 26 ห้ามมิให้เก็บรวบรวมข้อมูลส่วนบุคคลเกี่ยวกับเชื้อชาติ เผ่าพันธุ์ ความคิดเห็นทางการเมือง ความเชื่อในลัทธิ ศาสนาหรือปรัชญา พฤติกรรมทางเพศ ประวัติอาชญากรรม ข้อมูลสุขภาพ ความพิการ ข้อมูลสหภาพแรงงาน ข้อมูลพันธุกรรม ข้อมูลชีวภาพ หรือข้อมูลอื่นใดซึ่งกระทบ

¹¹ ประกาศคณะกรรมการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล เรื่อง มาตรการรักษาความมั่นคงปลอดภัยของผู้ควบคุมข้อมูลส่วนบุคคล พ.ศ. 2565. (2565, 20 มิถุนายน)ราชกิจจานุเบกษา.

¹² คณาธิป ทองรวีวงศ์. (2563). กฎหมายคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล (Personal Data Protection Act). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์วิญญูชน.

¹³ ทศพล ทรรสกุลพันธ์. (2564). สิทธิในความเป็นส่วนตัวในยุคดิจิทัล. เชียงใหม่: คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

ต่อเจ้าของข้อมูลส่วนบุคคลในทำนองเดียวกันตามที่คณะกรรมการประกาศกำหนด โดยไม่ได้รับความยินยอมโดยชัดแจ้งจากเจ้าของข้อมูลส่วนบุคคล เว้นแต่

(1) เพื่อป้องกันหรือระงับอันตรายต่อชีวิต ร่างกาย หรือสุขภาพของบุคคลซึ่งเจ้าของข้อมูลส่วนบุคคลไม่สามารถให้ความยินยอมได้ ไม่ว่าจะด้วยเหตุใดก็ตาม

(2) เป็นการดำเนินกิจกรรมโดยชอบด้วยกฎหมายที่มีการคุ้มครองที่เหมาะสมของมูลนิธิ สมาคม หรือองค์กรที่ไม่แสวงหากำไรที่มีวัตถุประสงค์เกี่ยวกับการเมือง ศาสนา ปรัชญา หรือสหภาพแรงงาน ให้แก่สมาชิกผู้ซึ่งเคยเป็นสมาชิก หรือผู้ซึ่งมีการติดต่ออย่างสม่ำเสมอกับมูลนิธิ สมาคม หรือองค์กรที่ไม่แสวงหากำไรตามวัตถุประสงค์ดังกล่าวโดยไม่ได้เปิดเผยข้อมูลส่วนบุคคลนั้นออกไปภายนอกมูลนิธิ สมาคม หรือองค์กรที่ไม่แสวงหากำไรนั้น

(3) เป็นข้อมูลที่เปิดเผยต่อสาธารณะด้วยความยินยอมโดยชัดแจ้งของเจ้าของข้อมูลส่วนบุคคล

(4) เป็นการจำเป็นเพื่อการก่อตั้งสิทธิเรียกร้องตามกฎหมาย การปฏิบัติตามหรือการใช้สิทธิเรียกร้องตามกฎหมาย หรือการยกขึ้นต่อสู้สิทธิเรียกร้องตามกฎหมาย

(5) เป็นการจำเป็นในการปฏิบัติตามกฎหมายเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์เกี่ยวกับ

(ก) เวชศาสตร์ป้องกันหรืออาชีวเวชศาสตร์ การประเมินความสามารถในการทำงานของลูกจ้าง การวินิจฉัยโรคทางการแพทย์ การให้บริการด้านสุขภาพหรือด้านสังคม การรักษาทางการแพทย์การจัดการด้านสุขภาพ หรือระบบและการให้บริการด้านสังคมสงเคราะห์ ทั้งนี้ ในกรณีที่ไม่ใช่การปฏิบัติตามกฎหมายและข้อมูลส่วนบุคคลนั้นอยู่ในความรับผิดชอบของผู้ประกอบอาชีพหรือวิชาชีพหรือผู้มีหน้าที่รักษาข้อมูลส่วนบุคคลนั้นไว้เป็นความลับตามกฎหมาย ต้องเป็นการปฏิบัติตามสัญญาระหว่างเจ้าของข้อมูลส่วนบุคคลกับผู้ประกอบวิชาชีพทางการแพทย์

(ข) ประโยชน์สาธารณะด้านการสาธารณสุข เช่น การป้องกันด้านสุขภาพจากโรคติดต่ออันตรายหรือโรคระบาดที่อาจติดต่อหรือแพร่เข้ามาในราชอาณาจักร หรือการควบคุมมาตรฐานหรือคุณภาพของยา เวชภัณฑ์ หรือเครื่องมือแพทย์ ซึ่งได้จัดให้มีมาตรการที่เหมาะสมและเจาะจงเพื่อคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของเจ้าของข้อมูลส่วนบุคคล โดยเฉพาะการรักษาความลับของข้อมูลส่วนบุคคลตามหน้าที่หรือตามจริยธรรมแห่งวิชาชีพ

(ค) การคุ้มครองแรงงาน การประกันสังคม หลักประกันสุขภาพแห่งชาติ สวัสดิการเกี่ยวกับการรักษาพยาบาลของผู้มีสิทธิตามกฎหมาย การคุ้มครองผู้ประสบภัยจากรถ หรือการคุ้มครองทางสังคม ซึ่งการเก็บรวบรวมข้อมูลส่วนบุคคลเป็นสิ่งจำเป็นในการปฏิบัติตามสิทธิหรือหน้าที่ของผู้ควบคุมข้อมูลส่วนบุคคลหรือเจ้าของข้อมูลส่วนบุคคล โดยได้จัดให้มีมาตรการที่เหมาะสมเพื่อคุ้มครองสิทธิขั้นพื้นฐานและประโยชน์ของเจ้าของข้อมูลส่วนบุคคล

(ง) การศึกษาวิจัยทางวิทยาศาสตร์ ประวัติศาสตร์ หรือสถิติ หรือประโยชน์สาธารณะอื่น ทั้งนี้ ต้องกระทำเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ดังกล่าวเพียงเท่าที่จำเป็นเท่านั้น และได้จัดให้มี

มาตรการที่เหมาะสมเพื่อคุ้มครองสิทธิขั้นพื้นฐานและประโยชน์ของเจ้าของข้อมูลส่วนบุคคล ตามที่คณะกรรมการประกาศกำหนด

(จ) ประโยชน์สาธารณะที่สำคัญ โดยได้จัดให้มีมาตรการที่เหมาะสมเพื่อคุ้มครองสิทธิขั้นพื้นฐานและประโยชน์ของเจ้าของข้อมูลส่วนบุคคล

ขอเสนอการแก้ไขเพิ่มเติมมาตรา 26 ข้างต้น (เพื่อรองรับการกระทำที่ตีความลักษณะอันเป็นการกลั่นแกล้ง) ขอเสนอ ให้เพิ่มความในวรรคหก ของมาตรา 26 ดังนี้

“ในกรณีที่มีการใช้ข้อมูลส่วนบุคคลใดที่มีลักษณะเป็นการมุ่งหมายเพื่อการเลือกปฏิบัติที่ไม่เป็นธรรม การสร้างความเกลียดชัง หรือการด้อยค่าศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ในลักษณะการกลั่นแกล้งทางสื่อสังคมออนไลน์ ให้คณะกรรมการมีอำนาจประกาศกำหนดให้ข้อมูลส่วนบุคคลดังกล่าวนี้ ถือเป็นข้อมูลส่วนบุคคลอ่อนไหวได้รับความคุ้มครองตามมาตรานี้”

ข้อเสนอแนะเห็นควร เพิ่มเติมบทบัญญัติในมาตรา 24 และมาตรา 26 ให้ชัดเจนว่า การใช้ข้อมูลส่วนบุคคลหรือข้อมูลส่วนบุคคลอ่อนไหวที่มีลักษณะเป็นการกลั่นแกล้ง หมิ่นประมาท หรือทำให้บุคคลเสื่อมเสียชื่อเสียง ไม่อาจอ้างข้อยกเว้นความยินยอมได้

ให้พิจารณาถึง “วัตถุประสงค์และเจตนาในการประมวลผลข้อมูล” เป็นเกณฑ์สำคัญในการตัดสินใจข้อยกเว้น

การแก้ไขเพิ่มเติมมาตรา 77 (หลักความเสียหายโดยใช้หลักที่สันนิษฐานได้)

ข้อเสนอแนะให้เพิ่มความในวรรคสาม ของมาตรา 77 โดยใช้ลักษณะข้อความ ดังนี้

“ในกรณีที่เป็นการกระทำละเมิดต่อข้อมูลส่วนบุคคลอ่อนไหวตามมาตรา 26 หรือโดยมีลักษณะเป็นการหมิ่นประมาท หรือทำให้เจ้าของข้อมูลส่วนบุคคลได้รับความอับอายหรือเสื่อมเสียชื่อเสียงในประการที่น่าจะเกิดความเสียหายแก่จิตใจ หักสันนิษฐานไว้ก่อนว่าเจ้าของข้อมูลส่วนบุคคลได้รับความเสียหายแล้ว และให้ศาลมีอำนาจกำหนดค่าสินไหมทดแทนเพื่อความเสียหายแก่ชื่อเสียงและจิตใจได้ตามที่เห็นสมควร”

เพื่อแก้ปัญหาภาวะการพิสูจน์ความเสียหายในทางจิตใจและชื่อเสียง ซึ่งเป็นตัวเงินได้ในคดีหมิ่นประมาทออนไลน์

ซึ่งผู้ค้นคว้าเห็นควรเสนอแนะ ตามพระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พ.ศ. 2562 มาตรา 77 บัญญัติว่า ผู้ควบคุมข้อมูลส่วนบุคคลหรือผู้ประมวลผลข้อมูลส่วนบุคคลซึ่งดำเนินการใดๆเกี่ยวกับข้อมูลส่วนบุคคลอันเป็นการฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามบทบัญญัติแห่งพระราชบัญญัตินี้ทำให้เกิดความเสียหายต่อเจ้าของข้อมูลส่วนบุคคล ต้องชดใช้ค่าสินไหมทดแทนเพื่อการนั้นแก่เจ้าของข้อมูล ส่วนบุคคลไม่ว่าการดำเนินการนั้นจะเกิดจากการกระทำโดยจงใจหรือประมาทเลินเล่อหรือไม่ก็ตาม เว้นแต่

ผู้ควบคุมข้อมูลส่วนบุคคลหรือผู้ประมวลผลข้อมูลส่วนบุคคลนั้นจะพิสูจน์ได้ว่า

(1) ความเสียหายนั้นเกิดจากเหตุสุดวิสัย หรือเกิดจากการกระทำหรือละเว้นการกระทำของ เจ้าของข้อมูลส่วนบุคคลนั่นเอง

(2) เป็นการปฏิบัติตามคำสั่งของเจ้าหน้าที่ซึ่งปฏิบัติกรตามหน้าที่และอำนาจตามกฎหมาย

คำสันทใหม่ทดแทนตามวรรคหนึ่ง ให้หมายความรวมถึงค่าใช้จ่ายทั้งหมดที่เจ้าของข้อมูลส่วนบุคคลได้ใช้จ่ายไปตามความจำเป็นในการป้องกันความเสียหายที่กำลังจะเกิดขึ้นหรือระงับความเสียหาย ที่เกิดขึ้นแล้วด้วย เสนอให้ศาลวางแนวทาง โดยพิจารณาจาก “ความร้ายแรงของข้อมูล” (เช่น ข้อมูลอ่อนไหว/Sensitive Data ย่อมมีค่าเสียหายสูงกว่าข้อมูลทั่วไป)

ผู้ค้นคว้าเห็นควรเสนอแก้ไขมาตรา 77 ของ PDPA เป็นบทบัญญัติหลักที่ให้อำนาจศาลในการกำหนดค่าเสียหายจากการละเมิด PDPA การแก้ไขมาตรานี้จะช่วยสร้างความชัดเจนในการกำหนดค่าสันทใหม่ทดแทน โดยเฉพาะเมื่อความเสียหายทับซ้อนกับความเสียหายจากคดีหมิ่นประมาท เพื่อกำหนดหลักเกณฑ์ให้ศาลสามารถกำหนดค่าเสียหายที่มีใช้ตัวเงินได้อย่างเป็นรูปธรรม และป้องกันการกำหนดค่าเสียหายซ้ำซ้อนกับความเสียหายทางจิตใจที่เกิดจากคดีหมิ่นประมาท

และควรเพิ่มวรรคหรืออนุประโยคในมาตรา 77 เพื่อกำหนดแนวทางพิจารณาค่าเสียหายที่ไม่ใช่ตัวเงิน โดยอาจกำหนดให้ศาลต้องคำนึงถึงปัจจัยเฉพาะในกรณีที่มีการละเมิดข้อมูลส่วนบุคคลที่นำไปสู่การละเมิดสิทธิอื่น เช่น การหมิ่นประมาท เป็นต้น

ข้อเสนอแก้ไขเพิ่มเติม มาตรา 77 วรรคสอง (โดยประมาณ)

โดยมีเนื้อหา “ในการกำหนดค่าเสียหายอื่นที่ไม่ใช่ค่าเสียหายเชิงทรัพย์สินตามวรรคหนึ่ง ในกรณีที่เกิดการละเมิดนั้นเกิดจากการประมวลผลข้อมูลส่วนบุคคลที่นำไปสู่การละเมิดสิทธิหรือเสรีภาพอื่นของผู้เสียหาย เช่น การหมิ่นประมาท ศาลต้องคำนึงถึง ความรุนแรงและลักษณะของการละเมิดข้อมูลส่วนบุคคลเป็นสำคัญ โดยพิจารณาถึง ประเภทของข้อมูลที่ถูกละเมิด ขอบเขตของการเผยแพร่ ความเสียหายทางจิตใจที่เกิดขึ้นจากการถูกละเมิดสิทธิในข้อมูลส่วนบุคคลโดยเฉพาะ และให้ศาลมีอำนาจกำหนดค่าเสียหายในลักษณะ ค่าเสียหายเชิงลงโทษ เพื่อยับยั้งการกระทำในทำนองเดียวกันได้ตามความร้ายแรงของการละเมิด”

2. ปัญหาขอบเขตของการเปิดเผยข้อมูลส่วนบุคคลในกรณีหมิ่นประมาทบุคคลธรรมดา และข้อมูลผู้เสียชีวิต

2.1 กรณีบุคคลธรรมดา

กำหนดหลักการตีความควรมีการตีความ ฐานการใช้สิทธิเรียกร้องตามกฎหมาย ให้ครอบคลุมการเปิดเผยข้อมูลส่วนบุคคลเท่าที่ จำเป็นและได้สัดส่วน เพื่อพิสูจน์ความจริงและป้องกันสิทธิในคดีหมิ่นประมาท เฉพาะในกระบวนการยุติธรรม ไม่ใช่การเผยแพร่ต่อสาธารณะโดยไม่จำเป็นการควบคุมการเปิดเผยสาธารณะ ในกรณีที่ข้อมูลถูกเปิดเผยต่อสาธารณะในกรณีของการหมิ่นประมาท ควรถือว่าการ

เปิดเผยดังกล่าวจะได้รับความคุ้มครองตามข้อยกเว้นของกฎหมาย PDPA ได้ ต่อเมื่อการเปิดเผยนั้นเป็นไปตามหลักการของประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 329 คือเพื่อประโยชน์สาธารณะ หรือดิชมด้วยความเป็นธรรมเท่านั้น และไม่เกินความจำเป็นและเป็นความชอบธรรม

ข้อจำกัดของการใช้ “ข้อยกเว้นเพื่อการดำเนินคดี” ตามพระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พ.ศ. 2562 มาตรา 24(3) ผู้เสียหายต้องเปิดเผยข้อมูลของผู้ถูกกล่าวหา เช่น ชื่อ-นามสกุล ข้อเท็จจริง หรือพฤติการณ์ประกอบ เพื่อใช้เป็นพยานหลักฐาน แต่ PDPA ไม่ได้กำหนดขอบเขตว่ามีสิทธิเปิดเผยได้มากน้อยเพียงใดทำให้ “ผู้เสียหายกลับเสี่ยงถูกฟ้องกลับใน PDPA”

2.2 กรณีผู้เสียชีวิต

กฎหมาย PDPA ควรให้ความรู้แก่สาธารณะและนักกฎหมายว่า PDPA ไม่มีอำนาจในการจำกัด การเปิดเผยข้อมูลส่วนบุคคลของผู้เสียชีวิต ดังนั้นการดำเนินคดีต้องอาศัย ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 327 และกฎหมายอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องเสนอให้พิจารณากฎหมายเพิ่มเติม ควรมีการศึกษาเพื่อพิจารณาความเหมาะสมในการออกกฎหมายเฉพาะ หรือการแก้ไข PDPA ในอนาคต เพื่อให้ครอบคลุมการคุ้มครองข้อมูล บางประเภทของผู้เสียชีวิต (เช่น ข้อมูลที่อ่อนไหวมาก หรือข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับผลประโยชน์ของทายาท) ในระยะเวลาที่เหมาะสม เพื่อให้สอดคล้องกับแนวทางในบางประเทศที่มีการคุ้มครองข้อมูลของผู้เสียชีวิต ในช่วงระยะเวลาหนึ่งหลังเสียชีวิต เห็นควรแก้ไขกฎหมาย

ขอเสนอแก้ไขกฎหมาย PDPA มาตรา 4 การคุ้มครองข้อมูลของผู้ถึงแก่ความตาย

ขอเสนอเพิ่มวรรคใหม่ เช่น “การคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลอาจครอบคลุมข้อมูลของผู้ถึงแก่ความตายในกรณีที่ข้อมูลดังกล่าวก่อให้เกิดผลกระทบอย่างมีนัยสำคัญต่อสิทธิหรือเสรีภาพของญาติสายตรงหรือทายาท”

เหตุผลเพื่อให้สอดคล้อง เหมือน GDPR ของญี่ปุ่น (APPI) ที่เริ่มคุ้มครองข้อมูลผู้ตายในบางกรณี และป้องกันการเผยแพร่ข้อมูลที่กระทบต่อศักดิ์ศรีของครอบครัว

ขอเสนอแก้ไขมาตรา 26 (ข้อมูลอ่อนไหว) ในคดีหมิ่นประมาท การเปิดเผยข้อมูลอ่อนไหว เช่น โรคประจำตัว, ความพิการ, เชื้อชาติ/ความเชื่อ อาจถูกอ้างว่าเพื่อประโยชน์สาธารณะ

ข้อเสนอเพิ่ม “หลักสัดส่วน และ “ความจำเป็น ในการตีความข้อยกเว้นมาตรา 26 (1)

เพิ่ม "มาตรา 4/1" หรือแก้ไขนิยามใน “มาตรา 6”

“ให้บทบัญญัติในหมวดการใช้หรือเปิดเผยข้อมูลส่วนบุคคล และการใช้สิทธิของเจ้าของข้อมูล บังคับใช้แก่ข้อมูลส่วนบุคคลของผู้เสียชีวิตด้วย โดยให้ทายาทหรือผู้จัดการมรดกเป็นผู้มีอำนาจใช้สิทธิแทน”

3. ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับมาตรการรักษาความปลอดภัยข้อมูลส่วนบุคคล เพื่อป้องกันการกลั่น

แก๊งทางไซเบอร์ในลักษณะหมิ่นประมาท

ผู้ค้นคว้าเห็นว่าควรแก้ไขมาตรา 26 การใช้ข้อมูลอ่อนไหวในคดีหมิ่นประมาทปัญหาข้อมูลอ่อนไหว (โรค ประวัติสุขภาพ ความเชื่อ ฯลฯ) มักถูกนำไปใช้ใส่ร้าย แต่ข้อยกเว้นใน มาตรา 26(1) มีความคลุมเครือ ไม่มีหลักวินิจฉัยว่าเมื่อใดเป็นประโยชน์สาธารณะจริง ทำให้เข้าช้อนกับความผิดหมิ่นประมาทอย่างรุนแรง

ควรแก้ไขและเพิ่มเติม มาตรา 37 (ในหน้าที่ของผู้ควบคุมข้อมูลส่วนบุคคล)

(1) ปัญหาทางกฎหมาย มาตรา 37 กำหนดหน้าที่ให้ผู้ควบคุมข้อมูลต้องจัดให้มี “มาตรการรักษาความมั่นคงปลอดภัยที่เหมาะสม”

แต่เป็นบทบัญญัติที่มีลักษณะ กว้างและเป็นนามธรรม มิได้กำหนดมาตรฐานขั้นต่ำหรือแนวทางเฉพาะสำหรับกรณีที่มีข้อมูลมีความเสี่ยงต่อการถูกนำไปใช้หมิ่นประมาทหรือกลั่นแกล้งทางไซเบอร์

(2) ข้อเสนอแนะ

เห็นควร แก้ไขเพิ่มเติมมาตรา 37 โดยเพิ่มวรรคที่กำหนดว่า ในกรณีข้อมูลที่มีความเสี่ยงต่อการละเมิดชื่อเสียงหรือศักดิ์ศรีของบุคคลผู้ควบคุมข้อมูลต้องจัดให้มีมาตรการพิเศษ เช่น การจำกัดสิทธิการเข้าถึงข้อมูลตามหน้าที่ ระบบตรวจสอบและบันทึกการเข้าถึงข้อมูลมาตรการป้องกันการนำข้อมูลไปเผยแพร่โดยมิชอบ ให้ถือว่าการไม่ดำเนินมาตรการดังกล่าวเป็นการฝ่าฝืนหน้าที่ตามกฎหมายโดยตรง

ควรเพิ่มเติมบทบัญญัติใน หมวดความรับผิด (มาตรา 77 และมาตรา 82)

(1) ปัญหาทางกฎหมาย

แม้มาตรา 77 และมาตรา 82 จะกำหนดความรับผิดทางแพ่งและค่าเสียหายไว้แล้ว แต่ยังไม่เชื่อมโยงโดยตรงกับกรณีการหมิ่นประมาทหรือการกลั่นแกล้งทางไซเบอร์

(2) ข้อเสนอแนะ

เห็นควร แก้ไขเพิ่มเติมมาตรา 77 และ/หรือ มาตรา 82 โดยบัญญัติให้ชัดเจนว่าการไม่จัดให้มีมาตรการรักษาความปลอดภัยข้อมูลที่เพียงพอจนเป็นเหตุให้ข้อมูลถูกนำไปใช้กลั่นแกล้งหรือหมิ่นประมาทให้ถือเป็นการละเมิดตามพระราชบัญญัตินี้เปิดช่องให้ศาลพิจารณาค่าเสียหายด้านชื่อเสียงศักดิ์ศรี

ขอเสนอให้แก้ไขหลักเกณฑ์ความรับผิดของผู้รักษาข้อมูล

(1) ปัญหาที่ปรากฏตามกฎหมายยังไม่กำหนดชัดเจนว่าผู้รักษาข้อมูลต้องรับผิดเพียงใดเมื่อการกลั่นแกล้งหรือหมิ่นประมาทเกิดจากความบกพร่องของมาตรการรักษาความปลอดภัย ส่งผลให้การเรียกร้องความรับผิดมักประสบอุปสรรค

(2) ข้อเสนอแนะ

ผู้ค้นคว้าเห็นว่าเห็นควร แก้ไขเพิ่มเติมบทบัญญัติด้านความรับผิด โดยบัญญัติให้ผู้รักษาข้อมูลต้องรับผิด

หากไม่สามารถพิสูจน์ได้ว่าคนได้ใช้ความระมัดระวังตามสมควรแล้วพร้อมก็กำหนดให้ความรับผิดดังกล่าว เป็น ความรับผิดเชิงหน้าที่ (duty-based liability) มิใช่เพียงความรับผิดจากการกระทำโดยตรงเปิดช่องให้ศาล พิจารณาค่าเสียหายจากการละเมิดชื่อเสียงและศักดิ์ศรีควบคู่กับความเสียหายด้านข้อมูลส่วนบุคคล

และประการสุดท้าย เห็นควรขอเสนอให้มีกฎหมายลำดับรอง

เห็นควรเพิ่มหลักการออกประกาศตาม มาตรา 37 และมาตรา 16 เพื่อกำหนดมาตรฐานขั้นต่ำ ด้านความปลอดภัยข้อมูล ในเรื่องมาตรการเฉพาะสำหรับข้อมูลที่มีความเสี่ยงต่อการหมิ่นประมาท

เอกสารอ้างอิง

ประกาศคณะกรรมการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล เรื่อง มาตรการรักษาความมั่นคงปลอดภัยของผู้ควบคุม

ข้อมูลส่วนบุคคล พ.ศ. 2565. (2565, 20 มิถุนายน). ราชกิจจานุเบกษา.

พระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พ.ศ. 2562.

เกียรติขจร วัจนะสวัสดิ์. คำอธิบายกฎหมายอาญา ภาคความผิด. พิมพ์ครั้งที่ 10. กรุงเทพฯ: พล สยาม พรินต์ติ้ง, 2563.

คณาธิป ทองรวีวงศ์. กฎหมายคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล (Personal Data Protection Act). กรุงเทพฯ :

สำนักพิมพ์วิญญูชน, 2563.

ทศพล ทรรศนกุลพันธ์. สิทธิในความเป็นส่วนตัวในยุคดิจิทัล. เชียงใหม่: คณะนิติศาสตร์

มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2564.

ปิยะบุตร บุญอร่ามเรือง. คำอธิบายกฎหมายคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ วิญญูชน,

2563.

ศศินันท์ สันติวิเศษ. การละเมิดสิทธิส่วนบุคคลและความรับผิดชอบตามกฎหมายไทย. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์

นิติธรรม, 2565.

กมลพรรณ สีลาพงศ์พันธุ์. “การคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ถึงแก่กรรม.” วารสารกฎหมาย

คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี 14, ฉบับที่ 1 (มกราคม-มิถุนายน 2564): 55-58.

ณัฐนันท์ สุรบัณฑิต. “มาตรการทางกฎหมายในการป้องกันการประจานในโลกออนไลน์ (Online

Shaming).” วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต, คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2565.